

Dr Tatiana Niczyszyna

Brzeski Państwowy Uniwersytet im. A.S. Puszkina

Dr Tatiana Oniskiewicz

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

**KONFERENCJA NAUKOWA:
SZKOŁA PODSTAWOWA: PROBLEMY, PRIORYTETY
I PERSPEKTYWY ROZWOJU**

**Brzeski Państwowy Uniwersytet im. A.S. Puszkina,
Brześć 13 listopada 2013 roku**

Priorytetowym celem kształcenia na nowoczesnym poziomie jest rozwój osobowości, gotowej do samokształcenia, samorozwoju i konstruktywnego współdziałania z otaczającym społeczeństwem. Ten ogólny cel staje się punktem wyjścia do formułowania celów etapowych na każdym szczeblu edukacji pod względem ich swoistości i wartości. Najważniejsze zadania edukacji początkowej – to ochronienie indywidualności dziecka, rozwój jego zainteresowań poznawczych, stworzenie warunków do wyrażania siebie, ochrona i wzmacnianie zdrowia dziecka.

W nauce i praktyce pedagogicznej trwają aktywne poszukiwania nowych podejść do procesu oświaty, jego naukowego i metodycznego zabezpieczenia, do przygotowania kadry pedagogicznej na uczelniach wyższych. Aktualne problemy pedagogiki i psychologii nauczania początkowego były dyskutowane przez uczestników III Naukowo-praktycznej Konferencji „Szkoła podstawowa: problemy, priorytety i perspektywy rozwoju”. Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Pedagogiki Wczesnoszkolnej Brzeskiego Państwowego Uniwersytetu im. A.S. Puszkina (Białoruś) w listopadzie 2013 roku. W konferencji wzięli udział przedstawiciele uczelni wyższych z Białorusi, Polski, pedagodzy z instytucji

średniego kształcenia ogólnego, studenci wyższych uczelni. Była to już trzecia z kolei konferencja i, jak poprzednie, sprzyjała wymianie doświadczeń pomiędzy naukowcami a nauczycielami klas młodszych, pogłębianiu związków pomiędzy instytucjami oświaty oraz współpracy między nauczycielami akademickimi i pedagogami-praktykami.

Problemowe pole konferencji dotyczyło takich zagadnień jak: aktualne kwestie sporne pedagogiki wczesnoszkolnej, psychologiczne aspekty rozwoju uczniów klas młodszych, współdziałanie pedagoga z rodziną ucznia, przygotowanie kadry pedagogicznej dla szkoły przez uczelnie wyższe.

Na posiedzeniach konferencji szukano odpowiedzi na pytania, związane z doskonaleniem procesu edukacji w szkole podstawowej takie jak kształtowanie samokontroli wiedzy i umiejętności uczniów, mechanizmy formowania kompetencji komunikacyjnych młodszych uczniów, możliwości wykorzystywania sytuacji problemowych na lekcjach, organizacja pracy domowej uczniów itp.

O konieczności pedagogicznego zainteresowania się osobami o specyficznych właściwościach rozwoju psychofizycznego informowała docent E. Siwaszynskaja, akcentując znaczenie korekcyjno-pedagogicznego wsparcia dzieci z zespołem Aspergera w szkole. Taka praca, według słów referentki, zakłada: organizację nauki dziecka za pomocą realizacji specjalnego programu oświatowego, uwzględniającego właściwości jego psychofizycznego rozwoju; indywidualną korekcyjno-pedagogiczną pracę z dzieckiem, ukierunkowaną na jego rozwój społeczny, emocjonalny i jaźniowy; pracę z rodziną i koordynację jej współdziałania z kadrami pedagogicznymi; pracę z kolegami takiego ucznia i innymi uczniami szkoły. Zresztą oddzielny blok wystąpień był związany z problemami formowania kultury etycznej i ekonomicznej młodszych uczniów.

Profesor M.P. Osipowa zakomunikowała w swoim referacie o konieczności poszerzenia pracy skierowanej na rozwój etycznej kultury dzieci, stosowania podejścia systemowego podczas konstruowania procesu nauczania dzieci norm i reguł kultury zachowań. Działalność człowieka w nowoczesnym społeczeństwie charakteryzuje się wysokim rytmem, intensywnością kontaktów,

nieprzewidywalnością sytuacji, swobodą wyborów itp. W pewnym stopniu opóźnia to rozwój etycznej osobowości, w negatywny sposób odbijając się na kulturze dzieci. Rozwój etycznej kultury dzieci w niedostatecznym stopniu osiąga się w szkole i rodzinie, ponieważ w oświatowej przestrzeni tych struktur wychowawczych nie zawsze są stworzone odpowiednie warunki. Utrudniony dialog kultur „dzieci – rodzice”, „dzieci – pedagodzy” nie sprzyja formowaniu u dorastającego pokolenia takich jakości jak uprzejmość, równowaga duchowa, giętkość, a także elementarne reguły etykiety. Analiza obecnej sytuacji wskazuje znikomą współpracę uczonych i praktyków w drodze rozwiązywania charakteryzowanego problemu. Według Pani Profesor, ważną rolę w rozwoju etycznej kultury dzieci odgrywa podejście systemowe, które pozwala:

- uniknąć rozbieżności podstawowych funkcji w obrębie dydaktycznej i wychowawczej pracy szkoły;
- uczynić proces oświatowy celowym, kierowalnym i perspektywicznym, a szkołę – instytucją wychowującą;
- zmodelować sytuację procesu wychowawczego („Co zrobić?”, „Jak zrobić?”);
- zapewnić efektywne współdziałanie pedagogów i rodziców w sprawie wychowania dzieci;
- stworzyć wychowawczy system szkoły (klasy) z uwzględnieniem celów – zadań, wysuwanych przez społeczeństwo, państwo w odniesieniu do rodziny i szkoły.

O aktualności problemu wychowania osobowości zdolnej orientować się w pytaniach ekonomicznych, potrafiącej niezależnie podejmować efektywne decyzje w niestandardowych życiowych sytuacjach, przeciwstawiać się negatywnym zjawiskom środowiska rynkowego, sprawnie adaptować się na rynku pracy, dotrzymując norm moralnego zachowania się, opowiedziała się doc. I. A. Mielniczuk. Jej zdaniem analiza teorii i praktyki pozwala rozpatrywać wychowanie ekonomiczne jako całościowy celowy proces współdziałania dzieci i dorosłych, uczniów i pedagogów a także innych podmiotów wychowania, jako społeczno-pedagogiczne i psychologiczne wsparcie procesu życiowego samookreślenia się osobowości. Wskaźnikiem efektywności procesu ekonomicznego wychowania młodszych uczniów jest ich poziom

rozwoju kultury ekonomicznej, którego znamionami są znajomość ekonomii, umiejętności ekonomiczne oraz wartości moralne osobowości jak pracowitość, zorganizowanie się, oszczędność i in. Ekonomiczne wychowanie młodszych uczniów powinno wspierać rozwój ich wyobrażeń o otaczającym przedmiotowym i naturalnym świecie (jako świecie duchowych i materialnych wartości), rozszerzyć i pogłębić wiedzę o ludzkim życiu, jego komponencie gospodarczym. Efektywność tej pracy została udowodniona w opracowanym przez prelegenta i aprobowanym w praktyce systemie zajęć z wychowania ekonomicznego młodszych uczniów.

Ciągle przedmiotem zainteresowania uczonych i pedagogów-praktyków jest problem dewiacyjnych zachowań nieletnich. O fenomenie tak zwanego „biernego zachowania się nieletnich” i jego determinantach (indywidualne cechy dziecka, naruszenie stosunków pomiędzy dzieckiem a rodzicami, pedagogiczne błędy dorosłych w kryzysowych okresach rozwoju dzieci i in.) zasygnalizowała w swoim wystąpieniu doc. T. W. Niczyszyna. Autorka referatu zróżnicowała określenia „biernie zachowanie się” i „nieśmiałe zachowanie się”. Bierność w porównaniu z nieśmiałością jest bardziej złożonym fenomenem i charakteryzuje się innymi mechanizmami powstania. Obecnie bierne zachowanie się nieletnich jest oceniane przez nauczycieli i pedagogów socjalnych jako unikanie przez dzieci i nastolatków interakcji z pedagogami i kolegami, a ogólnie z grupą rówieśników. Do takiego zachowania przyczynia się niedorozwój psychologicznych mechanizmów wewnętrznej aktywności ucznia jako integracyjnej zdolności nadania uświadomionego charakteru całemu procesowi organizacji swojego życia.

Aktualny dla dzisiejszego społeczeństwa problem dziecięcego kłamstwa w kontekście moralnego i jaźniowego rozwoju dziecka został poruszony w referacie doc. Ł.A. Cybajewoj. Dziecięce kłamstwo nie jest ani cechą wrodzoną ani efektem zewnętrznego wpływu. Najczęściej jest to rezultat wadliwej socjalizacji w rodzinie, naśladowania dorosłych lub skutek błędnego systemu wychowania.

Uczestnicy konferencji nie zostawili bez uwagi także takiego znaczącego problemu, jak organizacja współdziałania szkoły i rodziny. W nowoczesnej socjokulturowej sytuacji kształtuje się no-

wy model społecznego wychowania, w którym rodzina powinna odgrywać czołową rolę. Jednocześnie badacze konstatują niewysoki poziom pedagogicznej kultury rodziców. To naprowadza szkołę na okazywanie pomocy rodzinie w kierunku doskonalenia jej wychowawczego potencjału, co oznacza zapewnienie warunków pedagogicznych:

- w diagnozowaniu procesu współdziałania szkoły i rodziny przez celowe badania rodziny, warunków wychowania dzieci (w aspekcie funkcji kontrolowania, oceniania, refleksyjnej i zwrotnej);
- we wsparciu merytorycznym rodziców w tym procesie w oparciu o zróżnicowane podejście;
- podczas wdrażania innowacyjnych technologii w proces współdziałania rodziny i instytucji edukacyjnych i in.

Podczas obrad konferencji omówiono także problem doboru i profesjonalnego przygotowania kadry pedagogicznej dla szkoły podstawowej, ponieważ jakość szkolnego wykształcenia jest warunkowana właśnie poziomem fachowego przygotowania nauczycieli. O znaczeniu zbierania informacji o orientacji zawodowej już wśród uczniów szkół średnich jako ważnego zadania strategii uniwersytetu zakomunikowała prorektor prof. dr hab. A. N. Sender. Prelegentka akcentowała konieczność wielokierunkowej pracy nad tą problematyką z uwzględnieniem regionalnego kontekstu nie tylko instytucji oświatowych, ale również różnych struktur i segmentów społecznych). Przy tym, jak uważa Pani Profesor, orientacja zawodowa uczniów pod wieloma względami zależy od pozytywnego wizerunku uniwersytetu, formowanego i utrzymywanego przez wszystkich współpracowników i studentów uniwersytetu.

Różne aspekty przygotowania kadry pedagogicznej dla szkoły podstawowej zabrzmiały w wystąpieniach: „Problem niewystarczalności psychologicznego wykształcenia nauczyciela klas młodszych” (Miedwiedskaja J. I.), „Profesjonalizacja przygotowania przyszłych nauczycieli do nauczania młodszych uczniów matematyki” (Miedwiedskaja W. N.), „Formowanie umiejętności badawczych studentów kierunku pedagogika” (Starowojtowa T. A., Czerkasowa J. P.), „Przygotowanie przyszłych nauczycieli klas początkowych do realizacji ciągłości w nauce” (Oniskiewicz T. S.).

W związku z tym, że teorię kompetencji ostatnio coraz częściej stosuje się w nauce do analizy zjawisk pedagogicznych, białoruscy uczestnicy konferencji z zainteresowaniem słuchali informacji o tym, jakie stanowisko do określenia i klasyfikacji kompetencji nauczyciela ma polska pedagogika. W referacie na ten temat kompetencje nauczycielskie uznano za złożoną strukturę poznawczą, w skład której wchodzi umiejętności, wiedza, predyspozycje i postawy nauczycieli niezbędne do efektywnej realizacji zadań wynikających z koncepcji edukacyjnej. Przedstawiono wybrane klasyfikacje nauczycielskich kompetencji. Szczególną uwagę poświęcono kompetencjom interpretacyjno-komunikacyjnym i kompetencjom emocjonalnym uznając je za ważny czynnik warunkujący jakość pracy współczesnego nauczyciela. (A. Popławska, T. Oniskiewicz, Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku).

Własną wizję problemu kształtowania u studentów umiejętności pedagogicznego współdziałania z rodziną (według rezultatów przeprowadzonego eksperymentu) przedstawił w swoim wystąpieniu dr J.D. Osipow. Według referenta, część merytoryczną programu nauczania o współdziałaniu z rodziną ucznia projektuje się z uwzględnieniem:

- logicznego rozmieszczenia strukturalnych części i komponentów;
- koncentrycznego rozmieszczenia materiału dydaktycznego;
- pogłębienia i rozszerzenia wiedzy studentów w dziedzinie pedagogicznego współdziałania z rodziną;
- planowanego rezultatu kształcenia absolwenta, który wyraża się w kompetencjach profesjonalnych.

Szeroka dyskusja uczestników konferencji potwierdziła aktualność prezentowanych problemów, znaczenie ich dalszego badania, a także potrzebę wdrożenia rezultatów w proces dydaktyczny szkół i uczelni wyższych. Konferencja udowodniła konieczność ścisłej współpracy uczonych i praktyków w rozwiązywaniu istotnych kwestii, pojawiających się w nowoczesnej socjokulturowej sytuacji.